

О. М. КАДОЛ, канд. іст. наук, доц.
Криворізький національний університет

АНТИЧНЕ МИСТЕЦТВО В УКРАЇНІ

Мистецтво Північного Причорномор'я поєднало в собі елементи грецької та місцевих культур. Історію його розвитку можна поділити на два періоди: у перші століття існування причорноморських міст в їх культурі переважав грецький художній стиль, але за часів розквіту Боспорського царства творчість місцевих митців стала вирізнятися надзвичайно яскравою самобутністю.

Унікальним архітектурним творінням Пантикапею є «царський курган» (IV ст. до н. е.) — усипальня боспорського володаря Митридата, знайдена 1837 року. Під час розкопок жодних скарбів там не виявилось: могилу було пограбовано ще за давніх часів. Проте це спорудження по праву увійшло до переліку найвизначніших шедеврів архітектурного мистецтва. Окрім чудового інженерного рішення будови, митець надав їй глибокого філософського змісту: гостро-конечне склепіння входу до поховання зведене під кутом. Тож до склепу шлях видається коротким, «як швидкоплинне життя людини», а зворотній — безкінечно довгим, нагадуючи про неможливість повернення з потойбічного світу.

Антична архітектура Північного Причорномор'я має певні особливості. Краще за все збереглися до нашого часу захисні споруди. Один з найцікавіших пам'ятників такого роду — міцні фортифікаційні стіни Херсонеса Таврійського, викладені з великих квадратів щільного вапняка. Ретельна обробка каменю, цілеспрямоване розташування башт і брами дозволяють вважати цей пам'ятник одним з найвизначніших витворів античної архітектури. Будівлі храмів, базилік, театрів не збереглися, але про їх колишню значущість свідчать знахідки окремих частин, зокрема руїни базиліки, так званого «монетного двору Херсонеса» тощо.

Особливого розвитку набула пантікопейська архітектурна школа. Створені її зодчими громадські, культові та поховальні споруди помітно вирізнялися від елінських (класної грецької культури). З архітектурою Північного Причорномор'я нерозривно пов'язаний живопис, зокрема розписи поховальних споруд. Ці твори, виконані в техніці фрески, надзвичайно гарні, яскраві та представляють дуже велику художню цінність, адже переважна більшість грецьких фресок не дійшла до нашого часу. У настінних розписах причорноморські художники часто використовували прийом імітування кладки стін із кольорового мармура (білого, чорного й червоного).

У настінному розпису присутні ошатні рослинні орнаменти, а також міфологічні, батальні та побутові сцени. У живописі Причорномор'я переважають світлі тони: рожевий, блакитний, блідо-зелений, жовтий. Твори місцевих художників відрізняються цікавими сюжетними композиціями, чудовим кольоровим рішенням і вражають реалістичністю образів, зокрема в портретах, виконаних в техніці енкаустики (в основі фарби – воск).

Також про високий рівень розвитку образотворчого мистецтва античних міст півдня України свідчать вишукані мозаїки будинків та храмів Херсонесу, Ольвії. Значення в античному мистецтві монументальної скульптури дуже велике, але в художній культурі Північного Причорномор'я воно значно скромніше і представлене переважно в рельєфі. Скульптурні пам'ятники, знайдені під час розкопок Ольвії, Херсонеса й Пантікопея, головним чином є привозними витворами грецьких або римських митців. Талант причорноморських скульпторів більш яскраво проявилися в коро-пластиці. Теракотові фігурки Афродіти, Деметри, Кори-Персефони й інших божеств часто слугували окрасою храмових інтер'єрів та будинків заможних городян. Ці витвори відрізняються від грецьких: боги й люди зображені місцевими митцями реалістичніше, живіше тощо.

Дослідження мистецтва античних міст півдня України показує, що воно є однією з важливих ланок в історії світової художньої культури. Безумовно, це мистецтво було знайоме і нашим пращурам — праслов'янським племенам, які населяли береги Дніпра, відомого за часи античності як Борисфен.

Тези присвячено дослідженню мистецтва античних міст півдня України.